

A III. Országos Kulin György Csillagászati Emlékverseny

Nemes kezdeményezést indított újjára a székesfehérvári Terkán Lajos Bemutató Csillagvizsgáló gárdája sok évvel ezelőtt. Kulin György, neves csillagásznk, a magyar amatőrcsillagászati mozgalom egykori kezdeményezőjének és vezéregyéniségének emlékét egy országos csillagászati vetélkedővel kívánták erősíteni. Az emlékversenynek ezúttal Baja adott otthont, április 17–19. között.

A felhívásra összesen 28 csapat jelentkezett. Nem csak a versenyzők, hanem a szervezők is nagy izgalommal készültek az írásbeli fordulókra. A kapott visszhangok alapján nehézkén ítélték a felkészítő tanárok az írásbeli fordulókat – de ezt nem bántuk, hiszen könyvet, számítógépet, mindenféle segédeszközt, tanári segítséget is használhattak a csapatok... Az írásbeli kérdések kiötlésénél végig két szempont dominált: igyekeztünk a csillagászat és űrkutatás szinte minden területét átfogni, valamint rendhagyó, más vetélkedőkön még elő nem fordult dolgokat feladni.

Márciusban megkezdődött a nyilvános, szóbeli forduló megtervezése. A munka oroszlánrészét itt is, csakúgy, mint az írásbeli fordulók során, Borkovits Tamás csillagász végezte. A bajai döntő lebonyolításának logisztikai része Mihalik Laura érdeme. A műszaki háttér biztosítása, a vetélkedő honlapjának megformálása, a grafikai arculatterv, és a számítógépet igénylő fordulók felprogramozása Jäger Zoltán munkája. Az észlelési feladatok lebonyolítása, és általános szakmai háttér-segítség biztosítása (feladatok kiötlése is) Bíró Imre Barnának és Csizmadia Szilárdnak köszönhető. A döntő fordulónak levezetője (játékmestere) Hegedüs Tibor volt. Az alábbi összetételű zsűri foglalt helyet az asztalnál 2000. április 18-án: Dr. Balázs Lajos (MTA Csillagászati Kutatóintézete), Dr. Szatmáry Károly (SZTE Kísérleti Fizikai Tanszék), Dr. Hudoba György (Kandó Kálmán Műszaki Főiskola, Székesfehérvár), E. Kovács Zoltán (Kecskeméti Planetárium), Borkovits Tamás (BKKM-i Önk. Csillagvizsgáló Intézete, Baja).

Április 18-án, kedden reggel 9-kor foglalták el a helyüket a csapatok. Az első forduló három kör, a televízióból ismert „Mindent, vagy semmi” típusú kérdezgetős játék volt. Az első izgalmat csillapítandó dr. Balázs Lajos érdekesítő áttekintő előadást tartott az intersztelláris anyagról.

Ebéd után hosszú, sokféle játéktípust felvonultató délután következett. A második forduló ún. „Kérdezz! Felelek!” típusú játék volt. Ezek után a zsűri a korábbi aprólékos pont-osztogatásról áttért az egyes fordulóknak adható pontmennyiségek növelésére. A harmadik forduló ún. kép-fejtő volt, amihez átvonult a teljes gárda egy besötétített helyiségbe, ahol videoprojektorral kivetített, négyzetekkel letakart képeket kellett kitalálni. A négyzetek könnyebb-nehezebb villámkérdések megválaszolása esetén voltak eltávolíthatók. Itt már pontrablás is lehetséges volt. Az ötödik forduló az izgalom görcseiből lassan kibontakozó csapatok már játékosan, teljesen a vetélkedés örömeit átérve kezdték meg. Ez szintén rendhagyónak mondható a különböző korábbi csillagászati vetélkedők világához képest: „Most mutasd meg” típusú játék következett, amelyben az alábbi fogalmakat kellett elmutogatni a vállalkozó versenyzőknek saját csapattársaik számára: Együttállás, fáklyamező, fénysebesség, napfogyatkozás, segédtükör, üstökös, vezetőtávcső, vöröselölődés. A hatodik forduló a csillagászati vetélkedők elmaradhatatlan tartozéka: asztro-totó volt. A nézők-

zönség is megkapta, és a totó legjobb kitöltője különdíjra számíthatott. Ezt 13 ponttal Trupka Zoltán nyerte el. Nyereménye egy szép csillagászati poszter lett. A hetedik fordulóban kakukktjásokot (kakukk-csillagokat) kellett találni. A helyszíni forduló zárásaként (szintén elsőként a hazai csillagászati vetélkedők során), hang nélkül levetített csillagászati és űrkutatási ismeretterjesztő film-részletekhez kellett narrátor szöveget írni. Az izgalom hevében még az indulatok is magasabbra csaptak, mivel néhányan erősen egyenlőtlen nehézségűnek találták a kapott filmrészleteket. A film-részletek: galaxis-ütközés számítógépes szimulációja, a Nap fotoszférájában különféle technikával bemutatott pórusok és granulációk, forgó kemencés távcsőtükör-gyártó technika bemutatása, a Jupiter Nagy Vörös Foltja és annak laboratóriumi szimulációja, a Nap protuberanciáinak mozgása, a fehér törpék bemutatása, állatkísérlet a Miren súlytalanság állapotában, és a napszél kölcsönhatása a Föld mágneses terével.

Vacsora után észlelési feladatok végrehajtására vonult át a vendégsereg a Bajai Bemutató Csillagvizsgálóba. Sötétedésig még egy látványos előadás hangzott el Hegedüs Tibortól, a légköroptikai jelenségekről — sok képpel, számítógépes szimulációval. Besötétedés után váltásban 4-4 csapat teljesítette a Vaskúti György által összeállított vizuális kettőscsillag-észlelést, valamint a Hold zavaró fénye miatt néhány más, egyszerűbb észlelési feladatot különböző távcsövekkel.

A hosszúra nyúlt nap után másnap kis csúszással, de annál nagyobb lelkesedéssel ültünk össze az aulában. A filmkritikák írásos anyagát és az észlelési jegyzőkönyveket beadták a csapatok, a félrevonuló zsűritagok plusz az észlelésnél közreműködött külső segítők megkezdték ezek értékelését. A „küzdőtéren” pedig a zsűri másik fele két kör, immáron vad „Mindent vagy semmi” játékot értékelését kezdték meg, amelynél az előző napról már megismert zajkeltők hangorkánja által kísért pontrablással folyt. A játékosok bámulatos profizmussal, az előző napi fáradtságuknak még csak nyomát sem mutatva versengtek. Végül a záró, tizenegyedik forduló áprilisi évfordulók szereplőinek (e hónapban született vagy meghalt, csillagászatban jelentős személyiségek) kitalálása volt. A legkerekesebb évfordulás Jan Hendrik Oort, a Tejútrendszer hidrogénfelhőinek feltérképezéséről ismert holland csillagász volt, aki épp 100 évvel ezelőtt, április 28-án született! Ezt is kitalálták a versenyzők. Végezetül a csapatok bevonultak a besötétített helyiségbe, és az előző napi, kb. 2 és fél perces filmrészletek ismételt levetítése során élő szóban is alámondták a megírt szövegüket. A zsűri legnagyobb csodálkozására épp az előző nap legnehezebbnek ítélt filmje miatt tiltakozó csapat szövege volt a legtalálóbb, legfrappánsabb! A pontozás befejezése után a „mindenen túlvagyunk” felszabadult nyüzsgésével várták a fiatalok a végeredményt.

A Magyar Csillagászati Egyesület, a rendezvény fő támogatójaként, egy Vixen Sirius 60M típusú távcsövet ajánlott fel a győztes csapatnak. A többi díjat a helyi AstroTech KKT ajánlotta fel: a győztes Medveles csapat tagjai egyenként 1-1 csillagászati CD-t kaptak (Windows-os csillagtérkép), a felkészítő tanár pedig egy csillagászati posztert. A második díj (Orion Team) közös csapat-díja egy nagyobb értékű csillagászati szoftver volt (Séta a csillagok között, magyar nyelvű oktatóprogram), a

A verseny végeredménye

1. Medveles csapat (Budapest, AKG)	314 pont
2. Orion Team (Tatabánya/Oroszlány)	303 pont
3. Lyra csapat (Gödöllő)	156 pont
4. Atlantisz csapat (Szentes)	128 pont
5. Posztoczyk csapat (Oroszlány)	122 pont
6. TELAPO csapata (Székesfehérvár)	108 pont
7. Németh L. Gimn. csapata (Budapest)	103 pont
8. Földes Gimn. csapata (Miskolc)	88 pont

csapattagok pedig 1-1 kisebb és 1-1 nagyobb értékű csillagászati posztert kaptak, csakúgy, mint a kísérő tanár. A Lyra csapat közös díja egy laminált úrfelvétel-mozaik volt, a tagok pedig 1-1 csillagászati könyvet kaptak. Az MCSE ezen felül valamennyi résztvevőnek egy-egy emléksomagot állított össze, értékes saját kiadású könyveivel, füzeteivel, amit a díjátadás során mindenki kézhez kapott! A Természet Világa folyóirat szerkesztőbizottságának felajánlását, 1 éves előfizetést a legjobb egyéni teljesítményt nyújtott versenyző, Már András (az Orion Team „motorja”) kapta.

Zárásként a zsűri elnöke méltatta kedves és lelkesítő szavakkal a vetélkedő résztvevőit. E. Kovács Zoltán vidám és szellemes magyarázatokat fűzött néhány tapasztalt félreértés szakmai kiigazításaképpen. Hudoba György a szervezőket méltatta, és Kulin szellemi örökségének folytatására hívta fel a fiatalabb nemzedéket. A vetélkedő csapatok részéről Simon Tamás, a Medveles csapat felkészítő tanára mondott néhány gondolatébresztő dolgot a jelenlévőknek. Majd Hegedüs Tibor, a bajai Csillagvizsgáló Intézet igazgatója, a kétnapos döntő játékvezetője fűzte hozzá saját véleményét, és vitaindító gondolatait a csillagászati ismeretterjesztés szervezeteiről, oktatásának hazai helyzetéről, a jövőbeli tennivalókról. Köszönjük valamennyi résztvevőnek és támogatónak, hogy nagyszerű két és fél nap élményében lehetett részünk!

A vetélkedő helyszínét a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Speciális Iskolája biztosította. Külön köszönet illeti az iskola vezetését a sok segítségért, a díjmentes szolgáltatásokért! A rendezvényt pénzeszközökkel a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány, a bajai Observatórium Alapítvány, a Magyar Csillagászati Egyesület és az AstroTech támogatta.

HEGEDÜS TIBOR

A vetélkedő honlapja: <http://www.bajaobs.hu/kulin>